

Роль ЗМЖ у висвітленні проблем кримськотатарського народу

У статті досліджуються схеми видань на прикладі української дитячої преси, висвітлюються моделі типологічного аналізу.

In the article the schemes of newspapers are researched on the example of Ukrainian child's newspapers and the patterns of typological analysis are lit up.

Насамперед, щоб виявити роль ЗМІ у висвітленні проблем, пов'язаних з відродженням культури, освіти кримськотатарського народу, а головне – соціально-економічних проблем, проблем облаштування, необхідно проаналізувати сьогоdnішній стан, точніше, політичну й економічну ситуацію народу як в Криму, так і в Україні, у період повернення та облаштування. В останні роки, завдяки лідерам кримськотатарського руху, їх співпраці з Президентом України, політика держави стосовно депортованих кримських татар набула більш продуманого і прогнозованого характеру. Значно збільшуються обсяги коштів, що виділяються на ці цілі (з 9 млн грн. у 1998 р. до 40 млн грн. у 2000 р.). При цьому минулого року вперше за останні роки передбачені держбюджетом кошти було виділено в повному обсязі. Цього року планується завершити забезпечення місць компактного проживання депортованих електроенергією, у 2003 році – водою, на черзі забезпечення газом, дорогами, об'єктами соціально-культурного призначення.

Але вжитих заходів недостатньо, щоб забезпечити нормальні умови проживання цієї категорії громадян. Для усвідомлення ситуації, що склалася, необхідно мати на увазі той факт, що масовий приїзд кримських татар, які повертаються у Крим, на батьківщину, створює серйозні проблеми, які Україні важко вирішити швидко. Проте процес повернення триває і низка чинників соціально-економічного характеру вимагає негайного вирішення: забезпечення житлом і земельними ділянками, створення належної інфраструктури місць компактного проживання, усунення гострої проблеми безробіття, поліпшення медичного обслуговування депортованих.

Ефективність практичного вирішення всього комплексу питань репатріантів зменшується через відсутність чіткої нормативно-законодавчої бази, про що неодноразово йшлося під час зустрічі Президента України з Радою представників кримськотатарського народу, під час парламентських слухань, на засіданнях урядової комісії. Досі не ухвалено спеціального закону щодо репресованих за національною ознакою. Проект Закону України "Про реабілітацію і забезпечення прав осіб, які зазнали репресій і яких було депортовано з Криму" відхилено Верховною Радою. До Верховної Ради також подано народним депутатом Романом Безсмертним проект "Про статус кримськотатарського народу".

У парламенті України всі проекти законів, спрямовані на поновлення прав кримськотатарського народу, блокуються комуністами і депутатами інших лівих партій. Цей же парламент, як відомо, затвердив у 1998 році "Грачовську конституцію" Кримської автономії, що зневажає фундаментальні права кримськотатарського народу й орієнтована на перетворення Криму в російську республіку. У результаті Крим є зараз одним із найбільш конфліктогенних і "червоних" регіонів України, а кримськотатарський народ – найбільш безправною частиною населення півострова.

Достатньо нагадати, що кримські татари зовсім не представлені в парламенті автономії, а у виконавчих структурах влади їхнє представництво в цілому не перевищує 2–3 відсотків. Серед кримських татар рівень безробіття в 3–4 рази вищий, ніж у цілому по Криму. Брутально зневажаються законні права кримських татар і в процесі приватизації землі. Оскільки нинішнє українське законодавство не враховує особливостей Криму,

пов'язаних із поверненням його корінного народу на свою батьківщину з місць депортації і земля передається в приватну власність тільки членам колишніх колгоспів, то значна частина кримських татар може залишитися без землі та буде змушена наймитувати на землях своїх батьків, що передаються післявоєнним переселенцям. Цю проблему влада пропонує вирішити за рахунок земель резерву і запасу, але, по-перше, цих земель недостатньо; по-друге, вони здебільшого непридатні для землеробства. Земельне питання для наших співвітчизників є зараз одним із найважливіших, і якщо ми не зможемо захистити в цьому питанні свої законні права, то опинимося в дуже важкому становищі.

Перехід з однієї політичної системи в іншу, від тоталітарного режиму до демократичного устрою в Україні відбувається болісно для суспільства, має затяжний драматичний характер. Преса як важливий соціальний інститут дуже гостро переживає труднощі цього перехідного періоду.

Сьогодні ми ставимо собі питання про те, якою має бути журналістика, її мета, завдання, відповідальність. Слід зазначити, що вже в перші роки незалежності Україна розпочала формування законодавчої бази діяльності ЗМІ на демократичних принципах, з урахуванням реалій перехідного періоду.

Другий етап перехідного періоду супроводжується відчайдушною політичною боротьбою на тлі економічної розрухи. Це призвело до розтаскування ЗМІ різними партіями, громадськими організаціями, комерційними структурами. Слід констатувати, що цей етап не пройшли сьогодні ні суспільство, ні преса. Економічна ситуація в країні спричиняє політичну та фінансову залежність преси від владних структур і наближених до них політичних сил. Законодавча база діяльності ЗМІ в Україні через це має, як правило, декларативний характер, не працюючи в повну силу. Становище зі свободою слова, свободою друку і правами журналістів на виконання своєї професійної діяльності залишається незадовільним і не відповідає принципам демократичного суспільства. На прикладі ЗМІ Криму можна переконатися в цьому. Більшість кримських видань має інформаційно-офіційний характер, обминаючи проблеми в житті суспільства, подаючи гро-

мадськості точку зору переважно офіційних осіб. Спроби повернути історію назад, підкоривши пресу виключно на умовах влади, гальмують розвиток держави, ускладнюють і без того болісний перехід суспільства і преси, тим самим поглиблюють конфлікт влади і суспільства. На жаль, і самі журналісти іноді з власної волі чи несамохіть сприяють поглибленню конфлікту. Через власний низький професійний рівень, правову безграмотність, зневагу до морально-етичних норм журналістської професії наші колеги намагаються підмінити поняття "продаж слова", тим самим виправдовуючи вульгарну вседозволеність. Боротьбі за новий статус журналістики в суспільстві бракує послідовності, аналітичності, розуміння надзавдань професійної діяльності журналіста, як не парадоксально це звучить, гласності. Найбільш активно і продуктивно наголошує на проблемі свободи слова Національна спілка журналістів України, ініціюючи ухвалення законів, вносячи поправки до чинного законодавства, залучаючи до обговорення проблем широке коло журналістів, політиків, учених, представників владних структур. Прискорити процес формування нового статусу журналістики і зміцнення у суспільстві авторитету професії, як свідчить практика, можна шляхом:

- підвищення професійного рівня журналістських кадрів (особливо національних);
- підготовки журналістських кадрів нової формації;
- підвищення етико-правової грамотності журналістів;
- зміцнення професійної солідарності журналістів, які підносять свій голос на захист прав людини проти чиновницького свавілля;
- ініціювання ухвалення законів і поправок до існуючих законів, що забезпечують нормальні умови роботи журналістів відповідно до проголошеного курсу на демократичні перетворення.

Лише тоді, коли суспільство і влада зрозуміють, що без вільної преси неможливий подальший розвиток держави, а журналістський корпус уповні усвідомить свою відповідальність перед суспільством, можна з повним правом назвати цей етап – етапом конструктивного творення.

Сьогодні в Криму деякі відомі журналісти об'єдналися у Комітет з моніторингу свободи преси та в Кримську асоціацію вільних жур-

налістів з наміром докласти якнайбільше зусиль, щоб преса стала справді четвертою владою, гідним елементом громадянського суспільства, інформатором і виразником думки суспільства.

У 2004 році Кримський центр незалежних політичних дослідників і журналістів та Асоціація вільних журналістів, аналізуючи стан кримської журналістики, почали видавати невеликий щорічник-збірник "Біла книга кримської журналістики", де зібрано документи і думки експертів про стан свободи слова й преси в АРК, а також журнал "Кримськотатарське питання" з метою сприяння всебічній інтеграції в загальноукраїнське суспільство кримськотатарського народу, який повертається на батьківщину після депортації, що, у свою чергу, сприятиме інтеграції українського суспільства у світове співтовариство. Ці видання включають документи і матеріали, які стосуються теми репатріації кримськотатарського народу та його інтеграції в українське суспільство.

Проект здійснено за підтримки "Фонду сприяння демократії", Посольства США в Києві та Відділу технічної співпраці Посольства Королівства Нідерланди в Україні.

Основні питання, які розглядаються в журналі:

- право на земельну власність корінного народу;
- ісламський чинник у Криму, деякі особливості процесу "відродження ісламу" (1989–1999);
- мовна компетенція кримських татар;
- про кримськотатарські політичні й громадські організації, що мають право брати участь у виборах делегатів четвертою курултаю кримськотатарського народу на основі пропорційного представництва;

– доручення Президента України за результатами наради з питань облаштування депортованих кримських татар та їхньої інтеграції в українське суспільство;

- відкриття національних шкіл;
- яким бути междлісу;
- угода про політичне співробітництво між междлісом кримськотатарського народу і Народним рухом України.

Повертаючись до питання інформаційного простору Криму, можна констатувати, що він захоплений чужою державою. Протягом доби, всі 24 години, вся територія Кримського півострова та кількох південних областей України перебуває під інформаційним тиском "Русского радіо". З радіофіру на слухачів летиться не лише безсоромна, а й відверта імперська, шовіністична пропаганда. Нею просякнуті також і численні кримські передачі. Наприклад, антидержавна програма "Грані" (ІТБ) Ігоря Азарова – члена російської партії "Союз", який постійно у своїх програмах пропагує розв'язання міжнародного конфлікту в Криму. Нещодавно він був призначений головою республіканського комітету з інформації. Практично не буває номера "Кримської правди", "Кримського часу", в яких би не лився бруд на кримських татар і українців, на їхню історію. Можна сказати, що більша частина ЗМІ Криму сьогодні відіграє негативну роль у висвітленні багатьох проблем, пов'язаних з облаштуванням кримськотатарського народу.

1. *Кримськотатарське питання*. – Сімферополь 2003.

2. *Газети малих міст*. – Казань, 2002.

3. *Гунестніков Г. К. Стічна преса в Криму. Проблеми та перспективи*. – Сімферополь, червень 2003.